

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscurorum virorum

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Brief von Jacobus Hochstratus an Johannes Ingewinkel

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

Ocularis speculi liquido constabit, si modo integre declaratum, cum declaratione tam latina quam teutonica legatur, non autem, ut iste 'Nos Frater' falsando decerpserit, membratim cæsimque. Legant obsecro civiliter quæ de hac controversia scripsi, sigillatim singula, Et sit iudex quisquis bonitate ingenii et virtutum probitate pollet. Porro neminem commoveat, quid hæc belua diebus ac noctibus perstrepens maledictis vetera convitia novo bello iterat, quæ didicit facit, Si carere convitio velis, lingua excidenda est. Tu vero fortis athleta pugnabis contra Lernæam bestiam, pro veritate contra mendacium. Ego veteranus triumphantes vos iuvenes aspicere debeo, et laudare, non triumphare. Quare et te tibi, et me tibi, et Nazarenum illum Benignum tibi tuisque lacertis librandum committo. Vale, Stutgardiae .XII. Kalen. Apriles. Anno .M.D.XVIII.

Ioannes Reuchlin Phorceñ. LL. doctor.

[*Ex Hochstrati Apologia secunda*
contra defensionem quandam in favorem Ioannis Reuchlin editam

Coloniæ anno M.CCCCXIX. publicata.]

¶ Reverendo ac dignissimo patri, Domino Ioanni Ingewinkel, sanctę sedis apostolicę Prothonotario, Preposito quoque Xantensi, et ecclesię Coloniensis Archidiacono, concessionumque apostolicarum censori iustissimo, Frater Iacobus Hochstraten, hereticę pravilatis Inquisitor, et sacre theologię humilimus professor. S. p. d.

Elucubraveramus anteactis diebus, præstantissime ac magnifice domine Prepositę, opusculum quoddam, quod in manus incidisse tuas literis dignationis tuę certiores facti sumus, cui Apologię (quam primam vocamus) indidimus nomen, eo quod cuiusdam dialogi (quem Georgio ascripsere Benigno) futilibus vaframentis adversus catholicam (quam tuemur) veritatem inepte obloquentibus, non tam satisfaciat, quam veritatem ipsam defendat. Quoniam autem cum hominibus, quorum est ratione uti, et rationabiliter obtendere, nobis animus erat disputare (id quod in eiusce Apologię et initio et calce protestati sumus) offendimus omnino neminem, qui ad rogatum responderet, aut ex ratione tractui nostro obniteretur. At solus Capnion, cum vidisset e manibus suis (quam se habere putarat) clavam herculis evulsam, obrutum quoque edificium, super quod omnem collocarat enalandi spem, omnesque suos errores manifeste detectos, dolore cordis tactus intrinsecus plus nimio infremuit, et poeticis furiis actus sola præludia libri nostri, quam primam dicimus apologiam, nostram quoque personam citra quamcunque rationem solis convitiis atque maledictis responsi loco lacessivit, rem ipsam principalem propriis destitutus viribus aggredi non

inter F. Iacobum Hochstraten Inquisitorem Coloniensem & Iohannem Reuchlin. LL. Doc. ex Registro publico, autentico & figillato. prodierunt Hagenosę in ædibus Thomę Anfelmi Anno M.D.XVIII. Mense Februario (in 4°. A...I). Repetita sunt ap. v. d. Hardt Hist. liter. ref. II. p. 94...130.

³ civiliter] 'Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita indicare vel respondere'. Cels. L. 24. D. de legib. ³⁰ i. e. tractatui.

presumens. Id sane quod (veritate freti) nobis iamdudum polliciti fueramus, eam scilicet nos construxisse veritatis arcem, in quam nec clari nec de obscura cohorte viri, immo nec mundus omnis citra dei offensionem atque universalis ecclesie scandalum quicquam posset. Nec nos spes illa fallere poterat, tum quod fortior sit omnium veritas, tum quod ei fuimus et sumus innixi scriptu- 5 rarum fundamini, cui nemo adversariorum resistere potest. Addamus quoque quod cor nostrum nullatenus nos reprehendat in quovis eorum que Capnion dudum tum in libello suo appellatorio, tum in sua fabulosa Cabula, atque supra quam cuiquam credibile est erronea, et novissime in maledictoria sua (que ad generosum comitem de Nuenar hac estate scripta est) epistola, turpiter effudit. 10 Taceo quod eius etiam infrunitam ad maledicendum facilitatem in nostra Apologia prima usque adeo deteximus, ut facile nobis persuasum habeamus, neminem virum bonum execrabilibus ipsius fidem habiturum maledictis. Hinc eius neniis ac turpissimis utrobique convitiis (que tamen omnia et singula facillime etiam citra mendacium et veridice omnino in suum auctorem retorqueri pos- 15 sent) respondere duxi indignum, vel ob id maxime, cum Reverendissimus dominus Cardinalis D. Darducensis, (quem a iuventute eque ac patrem coluimus, et quo in trecentis annis ipsa Alemania non procreavit ecclesie tam in scientiis quam in virtutibus et sapientia utiliorem) hisce nos dudum adhortatus consolatusque sit verbis 'Amantissime magister noster, dolere forsitan me existimas, 20 Aij quod te mihi aman||lissimum et alterum me .N. noster tot maledictis insectatur mendaciis, confictis quoque erroribus impetit, dilacerat et prosequitur. Gaudeo potius quod supra dorsum tuam fabricantes peccatores suam iniquitatem prolongent, dum adversus veritatem possunt nihil. Iam licet te ipsum experiri Infelix est (nostri Cordubensis sententia) cui nihil unquam accidit adversi, non 25 enim licuit ipsi seipsum experiri. esto forti animo et hominem insanum cum deliramentis suis irride potius, iacula que in te mittere tentat, ipsum invadunt et dilaniant etc. O verbum sapientissimi theologi preclarum, rebus quoque apostolicis similitum, qui ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Vafra mentis igitur maledictoriis 30 Capnionis dimissis (que cuiuslibet viri boni auribus indigna sunt, que etiam potius auctorem suum manifestant et depingunt, quam me, innocenter pro ecclesia lesum, quum philosopho teste Talis quisque sit qualia dicit et operatur) super his solum tecum libet commentari, que ad doctrinam pertinent. Quorum cum unum solum offenderemus, unum solum apprehendimus. quod (etsi errabundus) Capnion 35 in prefata sua ad comitem depinxit epistola, ubi facile contuebitur tua reverenda paternitas, quam curta in iure sit ille supelleus, et quam modice eorum qui magnam scientie eminentiam de eo suspicantur, satisfecerit expectationi. volens enim me conflatores inferre mendaciorum, hec pro more suo in me effudit verba: 'Dicit me librum hereticum defendere, deinde protestatur me non 40 esse hereticum. Si non sum hereticus, quod ille palam fatetur et protestatur publice, Coloniensesque magistri nostri sic determinaverunt, certe constatum mendacium erit me hereticum librum defendere'. Hec ille. Novimus equidem (ut paucis huic puerili cavillo respondeam) de beato Ioanne Chrisostomo memorie mandatum, quod ipse aliquamdiu Origenis hereticos defenderit libros, quem tamen 45

⁶ Contra Reuchlini de arte cabalistica libros tres a. 1517. primum publicatos Hochstratus miseram 'Destructionem Cabale' edidit Coloniae a. 1519. in 4°. ⁹ maled. epist.] i. e. ea quam huic Hochstraticae præmisimus. ¹⁷ Dertusensis, postea papa Adrianus VI. ²⁵ Cf. Senec. epp. mor. XIX. l. ³⁷ qui] q̄ 1.

Chrisostomum ob id de heresi a nemine notatum accepimus, cum ibi nullos
 complexos defenderit errores, quia dum in lucem editi non essent, sanctum
 virum latebant, quemadmodum et multi sunt qui sonticum librum Ioannis
 Reuchlin defendunt, et tamen nunquam illum legerunt, et si legerunt, latens
 5 tamen venenum non animadverterunt. Porro si quisquam gratia defendendi
 heretici aliquo sanguinis aut alterius necessitudinis vinculo sibi coniuncti (quem
 hereticum novit) mentiatur, asserens, amico suo, similiter et libello heretico
 ab eodem edito, catholicum esse sensum, ob id tamen taliter mentiens, nequa-
 10 quam hereticus est censendus, sed heretici et hereticalis quoque libelli defen-
 sor. Potest namque quis defendere hereticum et non esse hereticus, ut pa-
 tet in .§. Si vero. ca. Accusatus, de here. libro. VI. Unde utiliter ius dis-
 tinguil hereticorum defensores ab hereticis. Patulum est autem Capnionem
 in suo almanico consilio ocularis speculi plures conscripsisse propositiones per-
 15 nitiosas, piarum aurium offensivas, et nunquam in ecclesia dei tolerandas,
 attamen sciens eas in suo consilio contentas, defendit et excusat, in quo pro-
 fecto innocenti Chrisostomo reprehensibilior est. Quia tamen Capnion non vi-
 detur defendere erroneum (quem faciunt) sensum earum, sed ut maleolentem
 condiret libellum suum, in primis per falsas quasdam declarationes, deinde per
 confictas, ementitas quoque tergiversati|ones, illas ipsas suas propositiones per Aijb
 20 capillos trahere nisus est ad eum sensum, quem dum exordiretur, ne cogita-
 verit quidem, quippe quem sensum neque sui patiuntur verba libelli, nec series
 admittit verborum, quinimmo et almanico suo textui palam refragatur, id quod
 in secunda et tertia nostris editionibus Romę iudicialiter exhibitis insolubiliter
 monstratum est. Hęc prædicta ea potissimum approbant, quę Parrhisiis ante
 25 aliquot annos gesta sunt. Transmiserat enim Capnion ipse (nec inficiari potest,
 literę enim suę id manifeste indicant) pro sua excusatione ad sapientissimos
 theologos Parrhisienses triplices suas declarationes seu defensiones, quas cum
 viri illuminatissimi diligenter revidissent, conspicientes eas principali Capnionis
 libello nec consonare nec coherere, immo palam refragari, illis minime obstan-
 30 tibus, utpote tum falsis tum impertinentibus, post quadraginta congregationes
 desuper habitas, libellum sepedictum sua doctrinali sententia igni adiudicarunt
 exurendum, Auctorem quoque Capnionem videlicet ad revocationem compellen-
 dum. Per dictas itaque (etsi falsas atque confictas tergiversationes Capnion
 satis (quantum ad extra iudicare licet) ostendit a prioribus se erroribus abi-
 35 visse. Quaquam igitur honoris sui amplius quam veritatis amator, converterit
 se ad confictas tergiversationes, falsum quoque dicat, dum scribit, ab initio se
 catholicum tenuisse, scripsisse, et intendisse sensum, eum tamen Capnionem no-
 lebamus (neque certe debuimus) dicere hereticum, quando de post reiecta perti-
 nacia ostendit se amplexum catholicum sensum (false tamen) trahendo. Et quia
 40 (ut supra indicavimus) possibilia sunt, heretici hominis et hereticalis libri esse
 defensorem, et tamen hereticum non esse (id quod Capnion iuris ignorantia la-
 borantem fefellisse videtur) ea propter cernit tua egregia dominatio, videt et
 mundus omnis, quam futiliter Capnion, quam simul indocte (volens nos convin-
 cere mendacii) prenotata in nos effutiverit verba, in quibus nil aliud ille vir
 45 bonus ostendit, quam sibi plurimum esse poetice furie, seque intellectu et do-
 ctrina multum deficere. Et certe nullo colore nos mendacii arguere poterit, ob
 id quod ipsum ab heresi supportavimus, nisi ipse revera hereticus fuerit. Si
 autem vexatione dante intellectum ad cor reversus (prout ipsius tonant decla-
 rationes) nunc sensum teneat catholicum, heresim profecto deseruit, at honoris
 50 sui nimis amator veritatem non satis honoravit. Nam postquam intellexit et

vidit pravas suas positiones et erroneas assertiones in oculari suo speculo contentas sanctissime ab ecclesie doctoribus impugnari, finxit et commentus est, se in scribendo pravam non habuisse sensum, qui tamen ea tempestate haud dubie sibi fuerat. Ab heresi itaque (utpote in virum semper modesti, et quantum fieri potuit favorabiles) ipsum supportavimus, a mendacio vero quomodo excusetur, ipse viderit, cui palliatis tergiversationes, falso excogitatas, clare deteximus. Hinc diximus eum heretici defensorem libelli, etsi non hereticum. Quod si ea supportatio Capnioni grata non sit quam ei impendimus, maneat hereticus pariter et hereticalis libelli falsus defensor. Abeat deinde quo dignus est, nec Aij tamen de mendacio || nos arguere poterit, quantumcunque illud falso et per 10 vaframenta sua indocte ac ruditer molitur. Sed videat Capnion, ne plus rationis contra eum habeamus eum hereticum appellando, quam ipse habuit contra venerabilem, eruditum quoque et honestum virum ac Christi sacerdotem Ortwinum Gratium, bonarum artium professorem, tibi que uni toto animo et fide deditissimum, quem dum convitiis et contumeliis citra meritum persequi vellet, et 15 apparentibus quibusdam cavillis (quemadmodum nobiscum facere est solitus) in sua defensione per quinque aut sex folia obtundere ac infamare bonum illum et honestum virum non modo heresiarcham, sed et philodemonem, ac multis aliis turpissimis nominibus appellare non erubuit, nullam aliam rationem habens, quam quod Ortwinus in suis carminibus hoc solo genitivo Iovis (et hoc 20 poetarum more) in bonam fuit usus significationem. quam rem ridiculam false deducendo, et turpissima de beata Maria virgine inferendo, se antea sepius ita scripsisse memor esse non voluit, omnem illam invectivarum turpitudinem in ipsum plane retorquendo. Nam qui prior ita scripserat, alterum postea eodem modo scribentem redarguere non potuit, Quodsi non redarguere, multo 25 minus turpissimis et impudentibus convitiis lacerare. Si vero Iovis, sive genitivus sit sive nominativus, diabolum significat, ut Capnion ipse eodem in loco scriptum reliquit, quare obsecro in suis scriptis, et in libris de verbo mirifico tanti Iovem fecit? Quare etiam non redarguit prius amicum suum Ioachimum Vadianum, qui in litteris suis Viennæ Pannoniæ (ut in epistolis clarorum Reuchlini- 30 starum habetur) Anno. M.ccccc.xii. datis, hæc subsequenter ad Capnionem scripsit verba 'Interea (inquit) mi dilectissime Capnion, cum sis philosophus et Iovis per secretissima mysteria inter Germanos interpret' etc. Ex his verbis Capnion ipse, et hoc secundum propriam suam expositionem, interpret erit diaboli. Qua una re nihil sibi turpius potuit attribuere. Verum enimvero quia hæc ad 35 longum declaravimus in prima nostra Apologia, libro secundo, hoc loco missa facimus, ad hoc solum propositum prædicta de Iove allegantes, ut reverenda tua paternitas bonique omnes videant, quibus ambagibus, cavillis et diverticulis utatur Capnion ipse in sui potius scandalum quam aliorum, quod tamen recte rationis oblitus considerare nunquam voluit. Quemadmodum igitur illum pro- 40 bavimus ex Iove hereticum, nihil penitus probando, ita et me vel nullo potius modo et absque ulla comparatione ex supradicto cavillo mendacem. Ceterum ut ad illam epistolam quam ad generosum comitem Nuenarium iampridem dedit, et ad eum potissimum locum, quem hic paulo ante deseruimus quantotius revertamur, Non satis fideliter, et hoc suo more, nostra refert scripta, pater 45 reverende, utpote qui minime protestati sumus, ipsum non esse hereticum, nec hoc magistri nostri Colonienses determinaverunt. Utrumque proinde ad eundem generosum comitem in sua maledictoria epistola scribendo nobis falso

³¹ habetur] pag. l edit. a. 1519.

impinxit, sed calamo dumtaxat commisimus, ipsum Capnionem minime dictum aut appellatum hereticum, aut pro tali a nobis impetum. Sed hereticalem persecuti sumus, persequemurque vila comite, donec iusta sententia intercesserit, rem illam materialem, iudeis quidem acceptissimam, christianis autem one-
 5 rosam, libellum scilicet ab eo in iudeorum favorem nimis propense editum, et toti ecclesie christianæ scandalosum, utpote qui inter cetera male olentia præ se fert, sedem apostolicam libros Thalmudicos comburendo christi evangelicum violasse præceptum, proinde et eandem, dum diversis temporibus eos combure-
 10 ret, infelices iudeos crudelissima et iniquissima violentia contra iusticiam evangelicam oppressisse. Ecce quam grandem in sanctam sedem apostolicam (iudeis tamen gratissimam) libellus Capnionis struxit calumniam. Novit insuper vero verius prudentia tua, pater reverende, quam impudenter in eadem sua epistola a vero declinet Capnion, notans nos de furtiva causæ nostræ in urbe Romana desertione. Nempe post sententiæ petitionem totiens a nobis reitera-
 15 tam, ante nostrum ab urbe abcessum .R. iudices adorsi sumus, et novissime in tuæ reverendæ dominationis præsentia, coram Reverendissimo domino .S. Eusebii instantissime expostulavimus, ut scilicet iuxta nostra allegata et probata in tribus nostris editionibus iudicialiter exhibitis iudicaremur, petentes nobis adiudicari quantum probassemus, ita etiam ut si in aliquo defecissemus, in eo vel præ-
 20 sentes nos vel absentes condemnatos iri. Porro numquid furtive causam deserentis officium est, pro parte adversa registri in quo acta conscribuntur salarium (quod curiales depositum vocant) notario exolvere? Me autem honorifice ex urbe recessisse, immo et a procuratore partis adversæ, per rigorem iuris, refusione quinque ducatorum de camera ea de causa a nobis exposito-
 25 rum, cum istinc recessuri essemus, extorsisse, tua tibi conscientia est testis. Et qua ratione pro adversario pecunias exposuissimus, nisi quatenus contentato notario (id quod alias neque sperandum neque possibile foret) citius ad sententiam pertingere possemus? Callet tandem ut reor tua prudentissima domi-
 30 natio, quantis vir iste involutus sit tenebris, qui ad mundum multa tanquam vera scribere non veretur, quæ deus et homines, et maxime tua dignatio falsissima esse noverunt, quibus quidem scriptis nunquam potuit esse aliquid probabilitatis. Dolendum quoque hominem veteranum ante hac de doctrina et morum gravitate famosum, usque adeo suam in lucem prodidisse scientiæ inopiam, ut ultra sermonis elegantiam nil ei de sana doctrina suppetere videatur, ut
 35 pote qui bellandi impotens factus, propriam quoque ignorantiam palam profitens, provinciam theologicæ concertationis (quam presumptuose prius inuit) nunc iuvenibus in communi delegavit discipulis, et hoc in eo genere pugne, ad quod ita idonei sunt, ut asinus ad lyram. Nonne potius sibi grandævo (qui rerum theologicarum gnarus vult videri) in lucta theologica decertandum erat, aut reli-
 40 ctis iuvenibus in re tam ardua, viros maturos, in rebus theologicis exercitissimos, in suum accire adiutorium? Sed quid in theologicis saperet, quæ in sua ad nos epistola se ita allegare solitum scribit, ut ruralis sacerdos medicinam in medium afferre consueverit, nec tunc erubuit ad nos scribere se nunquam sacræ fuisse theologiæ discipulum. Quod si ita est, non debebat tam insignis
 45 poeta falcem suam temerarie et insipienter in messem aliorum misisse. Hinc ergo suspica||ri licet, quod pugnaces fortasse iuvenes cum suo patrono et ra-
 50 tione et veritate vacui Capnionisticis armis, meretricio more, apertissimis mendaciis, convitiis, maledictis, probris, iniuriis, et id genus argumentis digladiaturi sint, quibus congressum denegavimus, velut furiosis ac rabidis canibus, contra lu-
 55 nam latrantibus, nihilque ad rem sane disputando potentibus, quorum insanos

latratus contempsimus, semper quoque ut rudera vilipendimus. Et merito. Nihil enim aliud querunt Talmuthili et philocapniones sive Reuchlinistę, quam ut illorum convitiis et apertis ac plane impudentibus mendaciis pari impudentia respondere velimus, ut totus mundus putaret sacrosanctę fidei negocium, quod nos gerimus, in futilibus gerris et maledicis contentionibus herere. Sed absit, ut nos illud agamus, quod ipsi ex furia poetica dimittere non possunt. Nam stultis et superbis respondendum non esse iuxta illorum stulticiam nos Salomon docuit, ne similes illis fuisse videamur et c. Hunc itaque laborem (ut aliquando finem faciamus) pro veritate assumptum tuę reverendę paternitati dedicamus, quę et censor illius et rerum actarum testis esse potest, Cuius in nos plura sunt beneficia, quam verbis multis effari possimus, huic non modo hunc quem veridice tueri potest laborem, sed et quodvis nobis possibile cum omni reverentia et totis animi viribus supplices offerimus. Nam etsi vitam nostram tibi offeramus, nihil tamen tuis in nos meritis tuęque preclarissimę dominationi impendisse iudicabimur, quam pro sua misericordia diu felicissimam conservet in consolationem iusticiam sitientium et suę ecclesię decorem dominus ipse Iesus, qui regnat et vincit in secula benedictus. Valeant quoque feliciter amici istic nostri, et quę in precedentiibus et subsequentibus de Reuchlinistis scripsimus, in generali solum, neminem specificę ledendo scripta esse volumus. Colonię ex conventu nostro Anno dñi .M.CCCCXVIII. pridie idus Augusti.

¶ Informatio Inquisitoris ad lectorem.

Pręteriere anni septem, lector piissime, quod legitimo Cęsarę maiestatis mandato diversi diversarum clarissimarumque universitatum in sacris literis doctores, una cum Ioanne Reuchlin, suevo legumque doctore et insigni oratore requisiti, consulere debebant, non, ut titulus Reuchlinicę consultationis sive speculi ocularis impressus falso presupponit his verbis 'Ratschlag ob man den Juden alle ire bucher nemen, abthun, und verbrennen soll', Id est An iudeis omnes sui libri auferri, destrui et comburi debeant, nullos omnino excipiendo: verum potius quid statuendum esset, quidve optimum factu videretur, de quibusdam iudeorum libris sacra dei mysteria corrumpentibus, et Christo atque ecclesię blasphemis et c. quia in eodem folio suę consultationis, facie eadem, aliam questionem tanquam sibi oblatam movet, longe a generali predicta questione differentem, quę etiam an sit Imperatoris, ipse sibi viderit. Capnion itaque ceteris gloriosior apparere volens, et limites catholice consultationis Aiiiij^b (citra rationabilem Imperatoris nostri commissionem) nimis exspaciando transgrediens (nunquam enim illi oblata questio fuit a Cęsarea maiestate, an omnes iudeorum libri sint perimendi, ut in eius patet mandato) librum quandam edidit sui consilii, cui postea titulus Speculum oculare, quem cum ipsemet imprimi fecisset, et in nostras manus pervenisset, nos, non ut membrum predictorum ordinis, aut ut prior conventus Coloniensis, sed ut Inquisitor dumtaxat hereticę pravitatis a sede apostolica per tres provincias ad inquirendum constituti, et deinde ad hoc solenniter requisiti, illum pro officio nobis commisso perstrantes, plenum invenimus perniciosis pravitatibus, erroribusque multis, minime in ecclesia dei tolerandis. id quod etiam suis sententiis clarissimi diversarum universitatum doctores publice approbarunt etc. Causa igitur ad urbem Romanam devoluta, ac modo (ut multa alia quę nihil ad rem faciunt,

27 Cf. Reuchlini *Augenspiegel* pag. B.